

Številka: 0911-1/2013-26

Datum: 29/11/2013

Sporočilo za javnost

Pojasnilo k odstopu predsednika in obeh namestnikov predsednika Komisije za preprečevanje korupcije

Goran Klemenčič, predsednik Komisije za preprečevanje korupcije, **Rok Praprotnik**, namestnik predsednika, in **Liljana Selinšek**, namestnica predsednika, smo danes Uradu predsednika Republike Slovenije poslali pisne izjave, da **podajamo nepreklicen in dokončen odstop s svojih funkcij**. Predsedniku republike Borutu Pahorju pa smo že v sredo ustno pojasnili razloge ta korak.

Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije ne predvideva kolektivnega odstopa vseh funkcionarjev komisije ali možnosti postavitve vršilcev dolžnosti, zato smo predsednika republike ob podaji odstopne izjave seznanil tudi, da **bomo svoje delo redno, odgovorno in s polnimi pooblastili skladno z zakonom opravljali do imenovanja novih članov komisije, vendar ne dlje kot do 1. 3. 2014**. Glede na zakonske določbe je to dovolj časa, da predsednik republike izvede postopke imenovanja novih članov, kar je tudi njegova izrecna zakonska odgovornost.

Za tak korak smo se odločili po tehtnem premisleku in ne v zadnjih dneh ali tednih, zato tudi ni vezan na točno določen dogodek. Načeloma so bile odločitve intimno sprejete že konec poletja. Danes je odločitev zgolj še trdnejša in v celoti dokončna. Spomnili se boste, da smo svoj odstop napovedali po objavi Poročila o premoženjskem stanju predsednikov parlamentarnih strank januarja letos, če ne bo prišlo do korenitih sprememb.

Ne odstopamo iz obupa ali občutka nemoči in tudi ne zaradi pritiskov, saj jih znamo prenašati. Ni nam zmanjkalo poguma, niti volje za delo – krepitev pravne države, integritete, omejevanje korupcije in nasprotja interesov. O delu, ki smo ga opravili, veliko, čeprav ne vsega, povedo zadnja tri letna poročila o delu komisije.

Odstopamo iz protesta, ker ne pristajamo in se ne strinjamo s popolno politizacijo in populističnim obravnavanjem protikorupcije; ker se zavedamo nujnosti korenite izboljšave protikorupcijske zakonodaje, ki pa je politično popolnoma nemogoča zaradi blokade tihe alianse v Državnem zboru Republike Slovenije, ki presega vladno koalicijo ali opozicijo – o tem več v nadaljevanju; ker naši pozivi ali poskusi systemskega, čimprejšnjega in skupnega pristopa k razjasnitvi nekaterih ključnih korupcijskih problemov, ki vsem na oči obremenjujejo našo družbo (TEŠ 6, bančna luknja, systemska korupcija v zdravstvu, nadzor premoženja

funkcionarjev), ostajajo neodgovorjeni; ker ne moremo pristati, da v strankah in na županskih mestih ali iz ozadja na politiko in gospodarstvo ključno vplivajo ljudje, ki so v mnogih postopkih in obremenjeni z razkritimi korupcijskimi tveganji, sumi davčnih utaj, pranja denarja; ker ne pristajamo na to, da delo nadzornih institucij ni samo pod legitimnim in objektivnim nadzorom medijev, ampak se ti tudi prepogosto dajo na voljo kot instrument politike ali interesnih skupin ali pa se zadovoljijo z površnim aferaštvom; ker ne želimo, da se zaradi očitne politične in zakonske blokade naše delo spremeni v prekladanje papirjev in postane samo sebi namen ...

Odstopamo iz odgovornosti, ker ocenjujemo, da je tudi odstop naša odgovornost. Vztrajanje v okoliščinah, v katerih veš, da zaradi institucionalnih omejitev ne moreš doseči nujnih premikov za reševanje enega najresnejših problemov slovenske družbe, je neodgovorno. Ljudem bi s tem da(ja)li lažen občutek, da smo mi tisti, ki še lahko kaj ključnega spremenimo, ne da bi pri tem svoje opravili tisti, ki so za to tudi odgovorni. Naredimo lahko še veliko pomembnega, tako kot ostale institucije pravne države. Ne moremo pa narediti tega, kar je potrebno. To pa ni predvsem raziskovanje posameznih ekscesov, ampak spreminjanje sistema, ne gradualistično, ampak odločno in na pravih mestih. Prave premike na sistemski ravni lahko stori samo politika – zakonodajna in izvršilna. In skrajni čas je, da odgovornost za to tudi prevzame. Če tega ni sposobna, je odgovornost na ljudeh, vseh prebivalcih Slovenije, da se zbudijo.

Človek se zave, da je trčil ob nepremostljiv zid, ko vidi, da dela v družbi, v kateri je tudi politiki in nosilec oblasti (vsa čast izjemam – tudi take so, v vseh političnih spektrih) in nekaterim institucijam javno mnenjsko oportuno prisegati na transparentnost in zagovarjati boj proti korupciji, intimno pa s svojimi ravnanji, odzivi na predloge, počasnostjo in/ali nezainteresiranostjo kažejo notranji upor tem spremembam. Dejansko jim sistem ni po volji samo takrat, ko sami niso na pozicijah moči. **In tako se vse malo pomika in v resnici nič ne premakne in ničesar resnično ne izvede do konca.** Ta očitek seveda lahko nekdo izreče tudi komisiji ob njenem odstopu, pri čemer pa naj se zave, da z lopatko, ki nam jo je v roke dal zakonski, institucionalni in proračunski okvir, ne moremo skopati predora, skozi katerega bi posijala luč.

In da ne bo pomote – ne krivimo samo politike in njenega odnosa do problema. Politika je kriva ne samo zaradi tega, kar dela, ampak tudi za to, česar ne naredi. Niti niso vsi enaki ali pokvarjeni. V njej pa še vedno ni pripravljenosti, da bi omejila moč posameznih interesnih skupin, pač pa je še kar pripravljena plesati incestno politično-medijsko-kapitalski ples. Ljudje to tragikomedijo spremljamo že vrsto let, med drugim glede TEŠ 6, vseprisotnega klientelizma in nepotizma, bančne luknje in upravljanja z državnimi podjetji.

Zato odstopamo – v naivnem upanju, da bi naš kolektivni, institucionalni odstop vendarle predstavljal tisti alarm, ki bo dobronamerne in odgovorne politike ter javnomnenjske voditelje kot tudi kolege in kolege v nekaterih institucijah prepričal k temu, da je čas, da se tudi na tem področju nehamo pretvarjati, da napredek je in da je trajen. Ni! Cena sistemske/strukturne korupcije je v Sloveniji izjemna in eden ključnih razlogov za ekonomsko in moralno propadanje te države. Na ozemlju Slovenije je vzpostavljeno politično-poslovno-finančno incestno okolje, v katerem lahko brez večjih težav na docela netransparenten način, ki pogosto ni povezan z zakonitostmi trga in interesi skupnosti, uspevajo predvsem privilegirani politični ali interesni akterji, in sicer ne glede na svoje sposobnosti. Vzpostavljen je masiven in škodljiv sistem ekonomskega rentništva, ki smo ga dokazali tudi z analizo finančnih tokov ob menjavah vlad. Res je, da je finančna kriza v zadnjih letih ta sistem nekoliko načela, a toga ne bo spremenilo, ker bo ta kriza slej ali prej minila. Nosilci oblasti nimajo bodisi moči, bodisi volje, bodisi resnične vizije in nadarjenosti za reševanje vprašanja sistemske oziroma strukturne korupcije. Vso priznanje izjemam – a protikorupcija povprečnega slovenskega politika se začne in konča s kakšno "iz pete potegnjeno" populistično izjavo, kadar je to

potrebno za iskanje medijske pozornosti. Na sistemski/strukturni ravni in na ravni transparentnosti, odgovornosti in integritete, torej na področjih, ki so imanentna problemu, stvari ostajajo v začaranem krogu: upravljanje kapitalskih naložb države, delovanje političnih strank, preglednost javnega naročanja, poslovanja (para)države z zasebnim sektorjem, za krepitev učinkovitosti, neodvisnosti – pa tudi odgovornosti – nadzornih institucij ter organov odkrivanja in pregona kaznivih dejanj.

Priznati je potrebno, da napredki v delovanju nadzornih institucij, organov odkrivanja in pregona, sodišč in drugih organov v zadnjih letih so. So (pre)pozni, vendar vidni in občutni. Kot je določen napredek pri zadnjih spremembah zakonske ureditve financiranja političnih strank in – če bodo sprejeti – bodo napredek tudi določeni zakonski predlogi, ki so v obravnavi na področju upravljanja z državnim premoženjem in dostopom do informacij javnega značaja. **Paradoksalno pa je, da ti koraki v pravo smer zbujejo lažni občutek, da je prišlo do kvalitativnega in nepovratnega napredka pri omejevanju korupcije, pri čiščenju politike in pri postavljanju novih standardov.** Za slednje se mora bodisi zamenjati velik del političnega prostora ali pa – kar je še težje – njegova miselnost oziroma vrednostna podstat. Slovenska politika potrebuje **miselno podstat, ki bo institucije pravne države iskreno doživljala kot partnerja za uveljavljanje javnega interesa in ne kot sovražnike.**

Politika je namreč edina, ki lahko zapre vrata lobijem in interesnim skupinam, ki se zažirajo v javni interes. **Nosilci politične oblasti so tisti, ki lahko s spremembami ureditve sistemov, prepredenih s sistemskimi korupcijskimi tveganji, dejansko ukrepajo – tako da omogočijo, spoštujejo in opolnomočijo delovanje institucij pravne države.** Vendar je dejstvo, da bo politika to lahko storila šele, ko ne bo več ujetnica same sebe, ampak bo začela svojo pozicijo dojemati in izvrševati kot odgovornost za javni interes in državo (in ne kot odgovornost za svojo politično stranko in zanjo svoje interesne skupine, pomembne ljudi). Komisija se je z vsemi močmi, znanjem in voljo svojih zaposlenih trudila, da bi v družbi vzpostavila spoznanje, da je sistemska oziroma strukturna korupcija ena največjih rak ran naše države, ki uničuje gospodarsko okolje, ki duši mlade, ker jim odvzema priložnosti in prihodnost, ki duši vsakega državljanca, ker v njem vzbuja nemoč in jezo, ker duši različne podsisteme in jih dela manj učinkovite ter predrage in ker duši zdrav gospodarski razvoj. Komisija ne more sprejemati predpisov, reform in vzpostaviti sistemov, ki bodo lahko to prepoznano bolezen dejansko pozdravili. Lahko predlagamo, svetujemo, priporočamo, a v obstoječih vzorcih delovanja je vse bolj kot ne bob ob steno. Pregon že storjenih dejanj je samo del tega zdravljenja, vendar je to čiščenje za nazaj, spremeniti pa je potrebno sistem za naprej.

Vsa načela, ki so vodila delovanje komisije – integriteta, vladavina prava, odgovornost, omejevanje korupcijskih tveganj in nasprotja interesov – so danes karikature javnega, političnega, medijskega in pravnega okolja.

V okviru pravnih in institucionalnih možnosti, ki smo jih imeli, smo naredili vse, kar smo lahko. Rezultati niso takšni, kot jih Slovenija nujno potrebuje; dlje pa ne moremo, saj nimamo moči za spreminjanje utečenih vzorcev delovanja. Do strukturnih sprememb lahko pride le, če konstruktivno sodelujejo izvršilna oblast, zakonodajna oblast in neodvisni državni organi. Moramo pa iskreno priznati, da nam ni uspelo narediti tistega, kar smo želeli. **Namesto pozitivnih družbenih sprememb v vrednostnem sistemu smo trčili ob zid zakonskih pomanjkljivosti in izrazite politične sovražnosti. V takšnem okolju računati na izboljšave zakona je iluzorno.**

Če smo pristojni za področje protikorupcije, potem smo zanj tudi odgovorni. Odgovornosti pa ne moremo prevzeti, če nimamo potrebnih orodij za delo.

V obstoječem pravnem okviru, v katerem deluje komisija, ni možno narediti novih kvalitetnih korakov za bistveno izboljšanje stanja na področju preprečevanja in zatiranja korupcije, nasprotja interesov ter nezakonitih in neetičnih ravnanj znotraj širše sfere javnega sektorja, kakor tudi na področju nadzora nad lobiranjem in nadzora nad premoženjskim stanjem različnih kategorij zavezancev. Izboljšati bi torej bilo potrebno Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije. **Možnosti za spremembe na tem področju pa so nikakršne. Tukaj se pokaže tista omenjena tiha nenačelna aliansa politike: Državni zbor Republike Slovenije v treh letih ni uspel zaključiti obravnave niti enega poročila komisije, ampak smo prišli celo do takšnega absurda, da nobena poslanska skupina ni bila pripravljena sodelovati pri preventivnem projektu komisije, v katerega je vključenih 60 slovenskih osnovnih šol, skoraj 4000 učencev pa je v njegovem okviru napisalo spise "pisma poslancem".** Lahko rečemo, da razumemo sporočilo. Vendar se s takšnim odnosom ne moremo strinjati.

V teh razmerah je očitno, da v Državnem zboru ni večine, ki bi komisijo razumela kot partnerja pri odpravljanju strukturne korupcije in graditvi protikorupcijske kulture, hkrati pa tudi ne možnosti, da bi lahko prišlo do ustreznih sprememb protikorupcijske zakonodaje. In spet je potrebno dodati, da niso vsi isti in enaki: **na vseh političnih straneh smo srečali ljudi, ki so se z nami iskreno in konstruktivno pogovarjali, žal pogosto sramežljivo in v strahu, da se ne bi zamerili svojim političnim in interesnim botrom. Izjeme so redke, a so, nimajo pa potrebne moči.**

Iz pomanjkljivega in nedodelanega zakonskega okvira smo iztisnili maksimum in ob obstoječi kadrovski strukturi in proračunu komisije naredili vse, kar je v naši moči oziroma sposobnostih.

V nekaj več kot treh letih svojega mandata je komisija opravila več pomembnih nalog in izvedla nekaj projektov, ki so vsak posamično pomenili korak naprej. Izpostavljamo predvsem naslednje:

- komisija je vzpostavila Supervizor, aplikacijo za nadzor javnih financ. Supervizor je tudi v globalnem okviru unikatno orodje za krepitev transparentnosti, ki je bilo nagrajeno tako doma kot v tujini, tudi z nagrado Združenih narodov;
- vzpostavili smo mehanizem za odkrivanje kršitev določb o omejitvah poslovanja v javnem sektorju oziroma sklepanja nedovoljenih pogodb s subjekti, ki so povezani s funkcionarji ali njihovimi družinskimi člani;
- v skromnih okvirih, ki jih dopušča Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije, smo vzpostavili sistem formalnega ugotavljanja in sankcioniranja nasprotja interesov (vključno z nepotizmom in klientelizmom) pri opravljanju javnih nalog;
- vzpostavili smo prekrškovni sistem za sankcioniranje kršitev iz pristojnosti komisije;
- kot pristojni organ, ki zastopa Republiko Slovenijo v GRECO, je komisija vztrajno opozarjala in naposled v sodelovanju z Ministrstvom za notranje zadeve aktivno oblikovala novelo sistemskih zakonov, ki urejajo financiranje političnih strank in volilnih kampanj;
- po več kot 15 letih mrtvega teka smo kljub nekvalitetni pravni podlagi zagnali sistem nadzora nad premoženjskim stanjem funkcionarjev in drugih zavezancev, ki se je že v prvi fazi iztekel v zaskrbljujoče ugotovitve o premoženju nepojasnjenega izvora oziroma spornem načinu financiranja družinske ekonomije takratnega premiera Janeza Janše (SDS) in ljubljanskega župana Zorana Jankovića (PS);
- kot poseben uspeh šteje tudi vzpostavitev zelo kvalitetnega operativnega sodelovanja s policijo in Nacionalnim preiskovalnim uradom, nekaterimi državnimi tožilci, Inšpektoratom za delo, Tržnim inšpektoratom in na področju premoženjskega stanja predvsem z Davčno upravo Republike Slovenije;
- bili smo prvi in od institucij edini, ki smo pred tremi leti pričeli opozarjati na sistemsko korupcijo;

- že v letu 2011 smo se začeli intenzivno in glasno ukvarjati s problemom sistemske korupcije v bančništvu in v povezavi z upravljanjem kapitalskih naložb države – ko to še ni bilo ne moderno, ne priznано;
- mnogi primeri, ki so danes v predkazenskih ali kazenskih postopkih, so tudi rezultat našega dela.

Poleg vsega navedenega smo morali predvsem v prvem letu (2011) mandata veliko naporov in časa vložiti v vzpostavljane zakonitega, pravilnega in preglednega delovanja komisije kot institucije. Ob nastopu mandata smo namreč prevzeli institucijo s prek 1400 zadevami zaostanka, kaotičnimi razmerami na področju dokumentarnega gradiva, manjkajočimi ali neustreznimi notranjimi predpisi, s slabo oziroma nepopolno kadrovsko zasedbo, hkrati pa smo podedovali nekatere pogodbe iz leta 2009 in 2010 (najem prostorov, dobava električne energije) z ogromnimi finančnimi posledicami, za katere Računsko sodišče ugotavlja, da so bile sklenjene s kršitvijo zakonodaje, po oceni tega sodišča pa je bilo zaradi njih poslovanje komisije negativno tudi v letu 2011. Povedano na kratko: poleg rednega dela smo v tem času nesorazmerno veliko napora in časa morali vložiti v to, da se je vzpostavila podstat za pravilno, transparentno in zakonito delovanje komisije kot institucije.

V letu 2013 pa smo, kot rečeno, trčili ob zid, ki ga na eni strani predstavlja pomanjkljiva, nedodelana, nekonsistentna pravna podlaga (zakon) za naše delo, na drugi strani pa izjemno nenaklonjen, na trenutke tudi sovražen velik del političnega prostora, kar smo na kratko in na okvirni ravni pojasnili zgoraj v dokumentu in kar izniči pričakovanje na izboljšave zakonodaje, ki je podlaga za naše delo.

Naj dodamo še to: komisija ni njen predsednik in/ali njegova namestnika. Komisija ni Klemenčičeva, ni Praprotnikova in ni od Selinškove. Kot v preteklosti ne bi smela biti Kosova. Komisija smo vsi zaposleni v tem organu. Kot javni funkcionarji in javni uslužbenci nismo popolni in imamo, kot vsak kolektiv, svoje interne težave. Vendar kot vodstvo stojimo za mnenjem, da gre v veliki večini za kolektiv izjemnih, večinoma mladih posameznikov, ki verjamejo v svoje delo, ki jih odlikuje osebna in profesionalna integriteta in ki iskreno prisegajo na moto, ki smo ga postavili za svoje delo: integriteta, odgovornost, vladavina prava. To so javni uslužbenci, ki kljub vsakodnevni preobremenjenosti stojijo za delom in trudom, ki smo ga opravili, in ki ga bodo opravljali še naprej, ne glede kdo bo na vrhu institucije. Zato jim tudi tukaj izrekamo zahvalo in priznanje za sodelovanje.

Zahvaljujemo se kolegicam in kolegom iz drugih nadzornih institucij; z mnogimi smo dobro sodelovali in si zaupali. Upamo, mogoče naivno, da bo naš današnji korak olajšal njihovo delo in okreplil razpravo in pritisk javnosti o nujnosti krepitve neodvisnosti, učinkovitosti, zaščite ter podpore institucijam pravne države.

Zahvaljujemo se ljudem, ki so nas s široko javno podporo in izrazom zaupanja podpirali in vzpodbujali. Zaradi njih in tisoče prijaviteljev, ki so od nas pogosto pričakovali nemogoče, nam je prvenstveno žal, da odhajamo.

Ne dvomimo, da se bo po današnji novinarski konferenci mnogim našim "strankam" in njihovem podpornemu okolju oddahnilo. V mnogih političnih krogih na levi in desni, v mnogih odvetniških družbah, svetovalnih in lobističnih podjetjih bodo veseli. **Njim sporočamo, da to ni njihova zmaga.** Komisija z našim odhodom ne bo prenehala delovati, sistem, ki smo ga ustvarili, bo to preživel in verjamemo, da obstaja tudi možnost, da se bo s tem protestnim odhodom okreplil. Še vedno verjamemo, da bo prej ali slej prišel čas, ko bodo odgovorni in pravi ljudje tudi v tej državi prišli na prava mesta in ko bo prišlo do resničnega očiščenja tega prostora. In prepričani smo, da smo k temu prispevali tudi sami. Na položaju, na katerem smo, smo

imeli globok vpogled v greznico slovenske družbe in v njene ključne akterje. Tega ni mogoče izbrisati iz spomina in marsikaj bo mogoče povedati tudi, ko bomo zgolj navadni državljani brez omejitev, ki nam jih postavlja uradna funkcija.

Vemo, da bo naš odstop sprožil številne špekulacije in ugibanja o "pravih razlogih" (karkoli bo pač oblikovala človeška domišljija, drugih razlogov od teh, ki so povzeti zgoraj, ni). Sledile bodo politične in "strokovne" ocene našega dela. Vse so predvidljive in bodo – paradoksalno – potrditev kritične ocene okolja, v katerem delujemo in še dodatno razgalile, zakaj v njem ne moremo več delovati in zakaj proti temu protestiramo. Spet bo bitka za interpretacijo, spet se bo veliko govorilo in verjetno nič naredilo. Če bo drugače in bo naš odhod spodbudil spremembe v ravnanju, je to najboljše, kar smo lahko storili. Če pozitivnih sprememb ne bo, pa je naš odhod zadnje, kar smo še lahko storili. Vsekakor pa odhajamo ponosni na svoje delo, ponosni na svoje sodelavce in z zavezo, da bomo za isti cilj, kot smo ga zasledovali doslej, tako ali drugače delovali tudi v prihodnje.

V zraku bo prvo vprašanje, zakaj odstop in zakaj zdaj. Kdor si bo vzela čas za objektivno premislek, mu je odgovor jasn tudi brez tega pojasnila. **Prišli smo do roba zmoglosti, ki nam jih zakon daje. Prišli smo do zidu. Potrebujemo nova ali drugačna orodja, da lahko zid preplezamo ali predremo. Teh orodij ne bomo dobili, ker za to ni politične večine v parlamentu. Pred zidom zdaj lahko zakurimo taborni ogenj in čakamo – vmes pa pustimo, da našo institucijo in druge institucije pravne države, vključno z organi odkrivanja in pregona, razkrajajo ter šibijo.**

Ob tem odstopu se tudi **zavezujemo, da bomo v naslednjih tednih do izteka mandata naredili vse, da dokončamo nekatere odprte primere in v javno razpravo damo dodatne konkretne predloge sprememb institucionalnega in pravnega okvirja za delovanje komisije**, ki bodo temeljili na naših izkušnjah pri vodenju komisije.

V Ljubljani, 29. 11. 2013

Goran Klemenčič, predsednik Komisije za preprečevanje korupcije

Rok Praprotnik, namestnik predsednika Komisije za preprečevanje korupcije

Liljana Selinšek, namestnica predsednika Komisije za preprečevanje korupcije